

Józsefváros Josefstadtban

Vajon mit tudtak eddig a budapesti Józsefvárosról Bécsben? Tudatosult legalább a Josefstadt lakóiban, hogy mindkét fővárosban ugyanúgy hívják a nyolcadik kerületet?

Nos, ha eddig kevés is volt az ismeret, az idei évtől erre nem lehet panaszkodni. Néhány napon át a bécsi Josefstadt kellős közepén, egy tizenegy emeletes modern épület bejárata felett „Hotel Józsefváros” feliratú tábla díszelgett, hosszú ó-val, ékezetes á-val, úgy ahogyan kell. Az szolgáltatotta erre az alkalmat, hogy a Bécsi Ünnepi Hetek „Be a városba!” (Into the City) programjának részeként meghívást kaptak a budapestiek, akik éltek a lehetőséggel. Olyan háromnapos programot állítottak össze, amely sok mindent elárult magáról a Josefstadtról, segített felfedezni a helybélieknek a kerület rejtett zugait, s ugyanakkor a budapesti Nyóckerről is kimerítő információval szolgált. Nem didaktikus módon, persze, hanem képekben, performanszokban, installációkban, zenés műsorral, és a különböző helyszíneken spontán beszélgetéseken, élőszóban.

Az azonos névvel és sorszámmal különben vége is a két Józsefváros közötti hasonlóságnak. A pesti VIII. kerület jókora területen fekszik (csaknem 7 négyzetkilométer), a Josefstadt viszont Bécs legkisebb kerületeként, alig több mint ennek egy hetede. A Józsefváros nagyon is rászorul a – szerencsére most már beinduló – felújításokra, s lakossága nem éppen a tehetősek közül kerül ki. Sok közülük a roma származású, de más kisebbséghez tartozók is élnek itt szép számmal. Magas a munkanélküliek aránya, s a városrész éppen csak mostanában kezd magára találni. A bécsi Josefstadt gondozott polgári házaival, parkjaival hagyományosan a köztisztviselők ked-

velt lakóhelye (Heinz Fischer államfővé választása után sem adta fel az itteni lakását, ma is ugyanabban Josefstädter strasse-i lakásban él, mint korábban). Ez talán azal is magyarázható, hogy a kerület a Belvárossal határos, a Ring választja el tőle, s ezért a központ számos hivatalában, köztük a kormányzati negyedben, a bankokban és más intézményekben dolgozók is szívesen telepedtek itt le. A Városháza is a nyolcadik kerületben áll. A kis kerületi múzeum egyik táblájáról leolvasható, hány polgármester, vezető köztisztviselő lakott itt. Mindennek – meg az osztrákok hagyományos rendszeretetének is betudható, hogy ez a kerület nem küzd felújítási, vagy éppen súlyos anyagi gondokkal. Valamennyi hasonlóság azért még kimutatható: kis jóindulattal ide sorolható, hogy a pesti kerület éppúgy dicsekedhet csinos palotákkal – mondhatni palota negyeddal –, mint bécsi névrokona.

A Pfeilgasse 3/a, a három napon át Hotel Józsefvárossá kinevezett modern magas épület hétköznapjaiban kollégiumként szolgál. Szállodai működése idején ez volt a budapestiek bemutatkozásának központja, a kerület-néző séták kiinduló pontja. Itt rendezték a megnyitót az *Adrian Gaspar Gypsy Combo* közreműködésével. Ide tette át egy éjszakára székhelyét a *Rádió C*, s adott lehetőséget fiatal józsefvárosi roma művészeknek, rappereknek a bemutatkozásra. A szálloda portása ebben a három napban

Kilátás a bécsi szálloda legfelső emeletéről

Fodor Gyula, a magyar származású bécsi fotós volt, akinek képei, installációi „munkahelyét”, a portát is díszítették. Az épület előtti térre a kollégiumban az évek alatt felhalmozott kacatokból Gyenis Tibor készített szobor-installációt, amelynek továbbfejlesztésére bárki vállalkozhatott. A tûrák, amelyekre szép számmal éppúgy jöttek a kerületben, mint a másutt élők: fiatalok, idősebbek, a Josefstadtra kíváncsiak, akiket alig ismert helyekre vezettek. Az utak mindegyikére a józsefvárosiak várták programmal a résztvevőket. A kollégium legfelső emeletén lévő tárgyalóterem körablakára a *Frottír csoport* jóvoltából budapesti látképek kerületek, s így szinte beleolvadtak a háttér igazi panorámájába. Egy közeli, gyönyörű városi palota magánlakásába jól illett a *Company 2 in1* tánc-életképe. Az egykori gázszolgáltató elhagyott bowling pályáján Mécs Miklós és Vándor Csaba intermédia projektje varázsolt szilveszteri parti-helyzetet. A polgármesteri hivatal pince labirintusában a *Kiégő izzók*, az *Élőkép Társulat*, Udvardy Boglárka és Tari Zsófia kapott bemutatkozási lehetőséget. A felsorolás hevenyészett, hiszen az egyébként is nehezen leírható produkciók összetettek voltak: némelyik háttérben képernyőn józsefvárosi mozzanatokról készült összeállítás futott, máshol hasonló hangélményt kaphatott, akinek kedve volt feltenni a fülhallgatót. A központban szinte folyamatosan vetítették a magyar filmesek alkotásait. Salamon András Városlakók, Császi Ádám/Tóth Zoltán Gábor Egy hét; Gát Balázs Gypsy Side és persze Gauder Áron Nyócker című filmje szerepelt a műsorban.

Hogy miként alakult ki a program, arra a kerület előjárója, Heribert Rahdjian sem tudja a pontos választ. A Bécsi Ünnepi Hetek programjába mindenesetre úgy került be, hogy a három éve sikeres Into the City kurátora tudomást szerzett az Impex Kortárs Művészeti Szolgáltató egy, a városi kulturális változások témakörében tartott workshopjáról, s úgy érezte, a téma, annak megközelítése illik a programba – mesélte Kálmán Rita, a csoport vezetője. Wolfgang Schlag kurátor maga is alternatív városi, főként köztéri kulturális helyszínekre kívánt összpontosítani. A két Józsefváros témája adódott: az Impex, ez a fiatal képzőművészekből álló csoport maga is a pesti nyolcadik kerületben talált első otthonára, s tagjai között van az igazi, régi józsefvárosi Bálint Mónika is, aki az egyik idegenvezetője – és kurátora – volt a programnak.

Heribert Rahdjian, szívesen fogadta az ötletet. Ő – erről maga számolt be – mindig is pártolta a két kerület kapcsolatait. A közös „agyalás” során alakultak ki a részletek. Neki a kerület legmagasabb épülete jutott eszébe, valaki másnak az ő hivatali helysége, ismét más a gázszolgáltató elhagyott központjára hívta fel a figyelmet. A polgármester lelkesen vett részt a programokban, büszkén mutatta a kollégiumi – pardon, szállodai – étterem kétnyelvű étlapját. Az ilyen rendezvény jól tesz a kerületieknek, akik ismeretlen helyeket fedezhetnek fel, de hasznos a két azonos nevű kerület kapcsolata szem-

pontjából is. A nagy fesztivál e kicsi fesztiválja sikeresnek bizonyult. Részletes rádióriport számolt be a kerület átalakulásáról, s cikkek is jelentek meg. A vezetések különösen sokakat vonzottak. Ez azért is nagy büszkeség, mert Bécs ugyancsak gazdag volt rendezvényekben ezen a hét végén. A labdarugó EB nyitányára a mérkőzések köztéri közvetítésén kívül a város minden talpalatnyi terére terveztek programot, köztük szintiszta kulturális eseményeket is.

S hogy mi az, amit a Budapest Józsefvárosa iránt érdeklődő megtudhatott? Hallhatott – sőt CD-n képanyagot is kaphatott – arról a rehabilitációs programról, amely egyebek között a Magdolna negyedet varázsolja újjá. Vadregényesen málladozó falú épületeket, viharvert díszű homlokzatokat újítanak fel és/vagy bontanak le. Aki alaposabban tanulmányozza ezeket a terveket, az hajlamos megválni a Józsefváros gettó-mítoszától. Annál is inkább, mert – ahogyan ezt a háromnapos bemutatkozáson minden érdeklődő megtudhatta – a nyolcadik kerületet a nyomorral, bűnözéssel, és a gettó-érzéssel azonosítani túlzás ugyan, de nem minden alap nélkül való, hiszen ez valóban Budapest legszegényebb kerülete. Ha azonban visszanyúlunk a történelemhez, rögtön kiderül, mennyire nincs indoka ennek: a reformkorban minden magyar nemes itt akart építkezni. Ekkor épült ki a palota negyed, amely nemcsak a Józsefváros, de egyben a főváros kulturális központja is lett. A kerület – az egykori Pacsirtamezőt is magába foglaló Alsó Külváros – a mai nevét Mária Terézia idején kapta. Színleg József trónörököséről, valójában azonban Jézus apjáról nevezték el.

Az Andrássy- és Károlyi-rezidenciák lakóiról megannyi legenda, vidám és bohém történet kering. Más emlékek is vannak itt: 1902-ig a Budapesti Olasz Kultúrintézet mai épületében volt az első Magyar Országgyűlés Képviselőházának székhelye. Innen került ki Kármán Tódor, aki megalkotta a helikopter ösét, de itt volt Irinyi János gyűjtőgyára is.

A kerületet kettéválasztó Nagykörúton túl megint egészen más atmoszféra fogadja a látogatót – ide iparosok, bevándorlók telepedtek le, sok a romos, belövésektől „sebesült” épület – miközben található itt is kiemelkedő kulturális érték: a Roma Parlament komor lépcsőházában például Lotz Károly-freskó is. Az épületek közül nem egy romjaiban is mutatja, milyen szép lehetett. Ezek azok a területek, ahol van dolga az építésznek, tervezőnek. Csak legyen elegendő anyagi eszköz a felújításhoz!

Nemhogy a Josefstadtnak, egész Bécsnek sincs ilyen állapotban lévő része, az itteni multikulturalitás, a sokféle nemzetiség egymás mellett élése azonban jól ismert az osztrák fővárosban is. Ebbe a tapasztalatba az is beletartozik, hogy a különböző kis népcsoportok őrzik a kultúrájukat, hagyományaikat, s igyekeznek annak szellemében művészeti csoportokat létrehozni, megmutatni a világnak, mi az, amihez ragaszkodnak. Most ebből is kaptak ízelítőt a bécsiek.

Sz. J.